

едиција

цепни **а**
на
гр
е
м

уредник
Ален Бешић

ЂОРЂЕ ДЕСПИЋ

песме и други
ожиљци

ЕЛЕГИЈЕ

ЧИТАОЦУ

Знаш да је поезија данас
маргина
цивилизацијска периферија
нешто као егзотични Петко
дивља Сперанца пре Робинзона
па стога нека песма и буде тек
непроходна шикара и густо купиново грмље
кроз које се једва крчи уска стазица
више ризична него обећавајућа
након које остају само
црно-црвене бразготине по овој белој кожи
покоји заломљени
трн
и крвава двотачка на длану
што по навици и даље сикће
но ти и не слутиш док се пробијаш
док ти адреналин
пустоловно шикља телом
да ће с друге стране
овог неразмрсивог бодљикавог и претећег чуда
изостати откриће грандиозног
велелепног непоновљивог нетакнутог

и ничега тамо за селфи фотографисање нема
једина мисао тада постаје повратак
ка излазу ка центру и то што хитрији
али повратка лаког нема
јер овде нема здравог разума ни логике
ни политичке коректности
у овом клупку
свакојаког легла које
шишти пузи кричи гамиже бруји
осети
сам постајеш њихово средиште
остајеш уплетен и уловљен у дивљини
у слободи или лудилу
стиха

ПЕСМА И КАМЕН

То што покушаваш
овим учмалим
писањем
и више је него
предвидиво
треба ослободити језик
као завитлани камен
који циља
птицу што управо
полеће
задовољну неочекиваним
оброком мрвица
готово питому
очешала ти је
ногавицу
ослободити слику
дакле
као тај камен
што ће јој пресећи путању
и врат
и претворити је у
трзаво млатараво

крупче перја
и крви
сурово и безобзирно
разбити јој осећај
уљуљканости поверења
ослободити песму
управо тако
оштро рискантно бесно
па нек буде и вулкан
чистог лудила
дај шансу
немогућем
смеш ли
имаш ли храбрости
хајде
хитни га
не преврћи га
бесконечно
слабићу

БУБА

Осети
ово стање без маште
емоције снаге
иако личи на песму
није
то песма заправо престаје
видиш ову белину која окружује
која побеђује унаоколо
то бели је дим
жеље у гашењу
а мастило
тек трзај графије што памти покрет
као онај откинут гуштеров
реп из твог детињства
што се увија
копрца

овај стих
то је рефлекс одбаченог уда
који умишља да је и даље
део целине
одавно загубљене

ипак покушај не одустај
направи инцидент ако треба
исцеди пљувачку
можеш овде
натопи знојем
пљувачком
сузама ако треба
не стиди се
сад барицу размажи
палчевито упри
сликарски вешто
направи флеку
трљај лево-десно
баш на овом месту
демијуршки замрљај
тако
добро је испало
ово личи на нешто
на бубу изврнуту
на леђа
ево ово јој је као
ножица
и ово овде
види како смешно млатара
нешто би да дотакне
да се спасе
да поново буде

оставимо је овако
нека маше етру
узалудно
нек сама осети
немоћ
празнину
нестајање
и тебе и твојих стихова
што их гута
белина

ЛОВОРИКЕ

Тај венац
што га ветрић игриво ковитла
тик десно од тебе
готово уз ногавицу
од покошених травчица
издувних гасова
несмотрених погледа
прашине папирића
и омакнутих уздаха
од лешиница инсеката
и затурених жеља
тај венац
као да је прављен по мери
твоје празнине
твоје непостојаности

трајаће пред тобом
овај вртлог
довољно дуго да ти исходом
предложи закључак
како из ничега напослетку
преостаје ништа

једнако овим твојим стиховима
чији је рок трајања
ова страница
још само секунду-две
личиће овај рингишпил којечега
на нешто попут гротескне ловорике
на чудну дружбу у сумњивом обреду
на траг нечије вртоглавице

или те је то само махнитост
напустила искочила
из чисте непромишљености
и врти се врти врти
у простору једнако пустом
до расутости
до ништавила

ЕЛЕГИЈА

*Али слушај оно шћо сћруји,
нећрекидну весћ коју ћишина сћвара.
То сад шумори од оних младих мрћваца к ћеби.*

Р. М. Рилке, *Девинске елеџје*

Више се и не питаш
одакле ови стихови и даље допиру
сувише добро памтиш
онај први додир
кад ти је биће хитро одговорило
на лако и присно струјање
чуда око себе
кад се и јежило и радовало
јер опажа ћрисусћво
јер осећа истину чувене песме
друго је питање
откуд баш теби да се нуде
ови стихови
као неко тајно учење
неодољиво у обраћању
као тестаментна жеља
са знојавог јастука

њихов шапат
одавно коначи у теби
и твој облик је у њима
чини се тако дуго
попут исконског елемента
попут неког ритуала
што сведочи
о благи преображаја
јунак си
одавно поринут
у њихово живо мастило
чијим меандрима и рукавцима
тихо крстариш
нек буде нечујно
понављаш
нек буде нечујно ово
прикрадање празнини
и сваки пут
кад прекидаш дисање
да ослушнеш *весї̄*
заправо схваташ
да постајеш скривена
цезура
ове елегије
чија је пауза све дужа
а тишина све
привлачнија

СУНЧАНИЦА

Из неког махнитог разлога
ти сада желиш
да лелујава шетња
по упеклом дану прерасте
у један опит
(нека се бол која немирно ври у теби
приближи чулима)
да ову јару
што трепери унаоколо
осетиш као метафору
чилења
тебе и света и тебе
па кад већ цврчиш у свом средишту
у нутрини
да зацврчиш и на својој периферији
успостави бар накратко
равнотежу бола

седи ево овде
на ову црну спечену клупу
у којој од летње врелине
ни црви не успевају

до које крошња оног младог
кестена не добацује
ни свој бодљикави плод
са скривеним глатким браон
облутком
који те је као дечака
тако привлачио да га
лизнеш грицнеш
а камоли прошаран и невелик
хлад
седи на ту горућу клупу
нек се опржи ткиво
нек цијукне при додиру
тело ће се већ привићи

тако
не устај
издржи
тако
сад пажљиво послушкуј
збивања у себи
промене на теби
у додиру с оним горе
жарећим плодом нечега
свемира
или твоје савести
види како кожа се блиста
капљице зноја кривудају
у телима провидних змијица

у безбројним поточићима
падају
и не стижу да зацврче
по плочнику

осети како ти длацице миришу
свеже опрљено

у барици крај тебе голупчићи
срчу воду
која ће ускоро
кључ бацити
још само мало
и све ће изгубити своје обресе
сачекај још мало
да ти кожа на грудима
нежно поцрвени
а онда лакши од испарења
затвори очи и дочекај
чудесан сан
дочекај Икара
који у грозници
галомира
према теби
на ватреном коњу

ОБЛУТАК

То нешто
или ништа
што привлачи
и тврди да му припадаш
баш у сумрак

осећаш ли

кад биће чудно попушта
и повлачи се
нестаје
можда и брже и лакше
но што претпостављаш
кад вид посустаје
а човек постаје тек
силуета
шуњајућа површ
као она коју опажаш
повремено у огледалу
све то нема везе
с твојим лењим оком
од рођења

јер није изван
тебе

та празнина
што ти негде изнутра
брижљиво дарује немир
благо се јављајући
попут оних тамо мрешкајућих кругова
што их камичак оставља
за собом
на мирној води
док омамљујуће лелујаво
полагано тоне тоне
у смеђи загрљај алги
у средиште нечег
новог

та црна мрља
што понекад личи на
испљувак
угљене прашине
из плућа копача
који дуби под земљом
као дивља пчела
своје гнездо
дуби и пљује и дуби
камен корен
меморију фосила
магму себе самог

откуд то у теби
тај понор
тај бунар
са кофом за смрт
кад даље ниси сишао
од очевог подрума
у којем кромпир клија
и све мирише
на погрешно убране
печурке

или си и ти тек облутак
што сваким сумраком
дубље пада
и воли да пада
и присваја таму
све присније
искреније
до самог
дна

ОЖИЉЦИ

ЛИНИЈА ЉУБАВИ

Сањам те онако великог и дивног
као свог Бога
како се рушиш поред наших кола
како падаш на бок и руку
према мени дижеш
а ја малишан
немоћан и спор
као у бестежинском стању
никако да доскочим
да те додирнем последњи пут
да ти ухватим снажни длан
положим лице у топлину
на линије судбине и живота
које осећам
како се прекидају и гасе
ту негде
на мом образу
око нас пролеће бујање боја
а ти поред мене
изгледаш као кад спаваш
недељом после ручка
док се као дечак

играм око тебе
и дирам ти рупицу на бради
прстићем што мирише
на наше ариљске крушке
добро је кажу кад сањаш
некога да умире
продужаваш му живот
али тебе нема
већ је трећа година
оче мој
отишао си на свој рођендан
и није ли то чудесан знак
симбол нечег и заокруженог
и обновљивог
као да су ти линије живота и судбине
поново на самом
почетку
док се моја
линија љубави
спаја с твојом
на овој белој хартији
и остаје заувек једна
непрекинута
и вечна

СЕЋАЊЕ

Као у некој дечјој игри
ти сада опрезно одижеш ципеле
и искушаваш присност
ове иловаче
кишом натопљене под хладним
јануарским небом
која се лепи доле
за тебе
лепи те за тло
одижеш ципеле
слушаш како се оглашава
мљацкањем
и мериш јој моћ
да те задржи
да те увуче
негде дубоко
у сећање можда
на твоје прво дечачко
стајање крај хумке
сећање на тугу око тебе
на озбиљност и црно
тишину и кишу

исту овакву
и блато на ципелицама
које до данас
сузе нису спрале

САЊАО СИ

Чудна је поза
у којој затичеш себе
при буђењу.
Лежиш на леђима
прибијен уз мадрац
готово закуцан
док је глава изразито
и некако неприродно
изврнута удесно.

Чекаш тако
да ти се јави објашњење
овог гротескног лежећег става
не мрдаш не трепћеш
објашњење које би дошло из сећања
на сам сан
али ти већ одавно
на памтиш своје снове
већ одавно као да те снови
заобилазе
па ти радост уприличи
и посета кошмара

нека
само нек се нешто дешава
нек се препричава
нек се види да и ти имаш
богат душевни живот
ниси испражњена љуштура
сведена на физиолошке процесе
и обнову енергије
и ти заслужујеш
кожну софу у ординацији
и брижне фројдистичке анализе

А сањао си вероватно
да си у духу Библије
окренуо други образ
да си се преко рамена
узбуђено осврнуо
на љубав из млађих дана
и Маријино дозивање
да као опака фаца
држиш број под брадом
и показујеш леви профил за затворски досије

или те је то само неко
ноћас
предано докрајчио
јастуком

TACOC

Алену Бешићу

Прошло је толико година
од летовања на Тасосу
и пред мене не излеће
онај лагани бели лептирић
који ми је на грудима
својим лепрхом
даровао нестварну нежност
(тако замишљам миље
вилинског додира)
при гошћењу невидљивим нектаром
са осунчане коже
ту негде повише срца

Не
преда мном израња
умрлица
прикачена за дрвену бандеру
у споредној улици
пред којом сам у неверици
занемео

и зурio у те бројке на њој
што под јаром лелујају
то трајање живота – морског шума
који се стишао
можда баш у тренутку
оне моје тихе и слатке радости
на плажи
оне последње игре лептира
на мојим грудима

Да
ја и даље
не верујем у смрт̄ на Тасосу
она је тамо тек
нестабилан глас из оморине
трен у лепрху
метаморфозе

ШЕТЊА

Вечерас ти једино сенке
јануарског грања
испреплетене
изукрштане
привлаче пажњу
док успорено тумараш
познатим улицама
и добро знаном
празнином у себи

како ли изгледаш шетачима
у мимоходу
зазиру ли од твоје прилике
и како је то могуће
да нешто попут празнине
ништавила
тако тачно и вешто
ваја
своју форму
на теби:
руке у опуштеном паду низ
тело

њишу се
као тек растерећена
омча
глава дубоко погнута
поринута ка дну
кораца у безвољном покрету
и раштимованом ритму
у плесу који одумире
и лагано одустаје од свог
плесача

погледом си још увек доле
и не само погледом
плочник је премрежен сенкама
које би да присвојиш
ту су и даље
ту си и ти
уморан празан

склупчан

ШАПАТ

Наиђе тако пред сан
неочекивано
као јучерашње новине
у лаком ковитлацу
у пасажу
и читуљом покојника
који личи на тебе

наиђе да те подсети
на чуђење у свету
и слике које се збирају
у теби
и чекају да их најзад
признаш
и нежно пригрлиш:
попут оног упамћеног
црног неба у подне
чије крупне капи
и даље
само што нису
попут ове тмурне светлости
која ти данима прилази

којој додир коже
није довољан
и хтела би присније
да јој се препустиш

или попут твоје сенке
одавно увучене
у тебе
која те кришом подучава вештини
смираја
и обећава преображај
у нешто тише
тише и од овог
ноћног шапата
што допире

ко зна одакле
ко зна из којих

празнина

КОПРИВА

Овај кишни дан
што полако протиче
и позно послеподне
претвара
у фини слух
сав је у шуму воде
у нијансама меланхолије
и сећања

ти пијеш свој чај од
коприве
коју си као дечак
у неспретном паду
болно упознао
читавим својим
голишавим телом
а она твој врисак и плач
дуго и брижљиво скриван
и похрањен
много дубље од површине
нежне коже
коју њене ситне иглице
први пут додирују

испијаш своју шољу
на чијим су зидовима
смешне максиме о
мушкарцима
прсти ти и даље миришу
на лимунову кору
још мало па ће и то
изветрити
остаће само слух
за капи које се сливају
низ олук
и образе

и укус детињства
који бриди под непцем

ОЖИЉАК

И ти си пао једном
слично Хомеровом
из сна пренутом Елпенору
заспао па пао
с неког зидића на летовању
пробудио се угруван
и са расекотином на нози
у чијем си облику једино ти видео
нешто налик на кобилицу једрењака
који зове на укрцавање

дуго ће ти мирисати
на нежноцрвену кожицу
и дах благог алкохола
чепркаћеш ту красту
не толико због свраба
већ јер те је привлачило
то одвајање скорених делића
с коже
та игра с танким болом
што наново открива раницу
румену и влажну

као да зарастање не треба
да се заврши
као да бол треба одржавати
и неговати и дати му времена
да дотече и улије се
у твој узбуркани
унутрашњи океан
који те већ дуго запљускује
и оставља со на трепавицама
који те ковитла и не да
да игде
мирно пристанеш

теби је остао ожилјак на левом колону
профил брода у понирању
а Елпенору вечни сан
без еуфемизма
испада да је завршио боље од тебе
који снове нити живиш нити сањаш
нити има ко да те на крају путовања
препозна по ожилјку
као Одисеја

остајеш непотребан и безимен
Нико
у свом лутању
у свом једрењаку
који лагано усмераваш

ка песни
што допире
са оних запенушаних
хридина

ДРХТАВИЦА

ЖИВА РАНА

Твоје негдашње речи
врело и дрхтаво
дошапнуте
напокон су ми блиске
попут ове газе
што на мени
опојно мирише
на алкохол и гној
јасне као одраз
са оштрог сечива
док пара кошуљу
и ткање уплиће
у нежно ткиво

треба отворити рану
рекла си
сећаш се душо
кад понестане љубави страсти
нек месо живо
запулсира
као крвав пољубац
у нутрини

јер шта је човек без страсти
без ове помамне грознице
онда забациш главу
неодољиво
коса полети
а ти заблисташ
страшно заблисташ

тек сада увиђам
размеру силину
твоје осетљивости
па то је права
песничка осетљивост
за којом могу само да
чезнем
а бодеж немам шта да ти праштам
и да знаш
иако је ушао
кроз погрешну брадавицу
срце је осетило
жарење
као никада раније
и признајем
за мене би то била
слатка смрт
о да
шећеру мој
исцетка ми овог дрхтавог
из живе ране

КРИК

Свог терапеута
брадоњу с бележницом и плусевима
који сматра да охрабрујуће напредујем
напустио сам тачно
на годишњицу твог одласка
душо
доста је било враћања у детињство
и прималних крикова
а шкрипали смо и цвилели
подједнако гласно
и бол у мени
и кожна софа пода мном

и шта сам ја
на крају крајева
без својих опојних траума с тобом
врелих и непредвидивих
попут изненадног убода
пчеле
шта сам без љубавне драме
са нервним расплетом
и вуду чинима

шта сам без своје историје драге болести
у којој срећно горим
још само ту те чувам
у срцу врућице што ће и ову хартију
спржити
ускоро

не треба мени исцељење
мој идентитет је непрекидни
Мунков крик
глас пламичака из кржаве таме
врисак жаоке
загубљене негде дубоко

у мени

ПРИСВАЈАЊЕ

Треба послушати богове
и присвојити мит
управо овако
кад већ ништа људско
не помаже
поглед осмех
(ево узми ово)
дубок наклон
климоглав
мудровање стихови
поготову не стихови
све је то
passé

треба послушати богове
драга
једном сам се
посебно приближио
чујем га све чешће
како крстари
доњим ходницима
Персефону своју

дозива и вришти
(ево ти и ово
лепо је
сласна је то воћка)
вришти и дозива
а мени сикће
на ухо
похлепно халапљиво
тако и ти тако и ти
каже даруј нарцис
и нар
обавезно нар
тек једно зрно
и бићеш срећан
ох како ћеш бити
срећан
макар трећину живота
па толико ми је
и преостало
помислим
(не опири се узми
ово овде)

треба послушати богове
они ваљда знају
нек свене све напољу
док си моја
овде доле
у лагумима срца

осети моје било
моје мрачно и слатко
било
које управо клија
само за тебе
црвено и сочно
и које те грли
једнако као и ова
зрнаста сласт
нара
што те полако
обузима
обухвата

тако
покупи ту капљицу
с усне
љубави
и узми
и ово одлутало

зрно

ГОСПОЋИЦИ

Не требаш ми као
уштогљена бледуњава
стидна купачица
од стотину руку
желим те отворену
храбру топлу
и стварну
веома стварну
песмо

дај да тело задрхти
пред тобом
као кад под прозором
откријеш гласну
нежност љубавника
у лепљивој тами
нек излази врелина
из тинте
као што из јагодица
из ових ситних пора
избија страст
новог писма

учини да ми те кожа
бразготинама распознаје
да усна осети сластан угриз
нека закапа црвено
баш овде
нек језа замигољи утробом
као јегуља
у паничном бекству
можеш ли то
једина моја
можеш ли немогуће
да ми тело запамти пламен
живе метафоре
па да горим
горим моја госпођице
и с оне стране

таква ми требаш
песмо

ТРЕМОР

Тај тремор
левог капка
шта покушава да ти каже
што већ не знаш?
Да је дошло време
да најзад затвориш
и то једино око
којим гледаш?
Да загледаност
у сопствени мрак
више нуди
од шаренила света
око тебе?
Или те грчење само подсећа
да јучерашњи јецај
још није завршен...

КАО

Опет си лоше сањао
клечиш повијен
лепо те видим са стране
колена челом додирујеш
и плачеш јако
баш јако
и као
баш такав плач
ти је требао
све из себе
да избациш
и као
само да не изгубиш
тај бол
који у грлу
можеш да опипаш
само да ти
не измакне тај
крик
из којег сви други
демони и крикови
излазе

и посећују те
пречесто
и као
бол је ту
грлом га стежеш
и плачеш
и хоћеш га напоље
и као
сад већ плачеш
јер те је страх
да ти не умакне
и врати се назад
у груди
у дубоко

и као
будиш се
задихан унезверен
и као
добро је
то је био само
сан

ЉУБАВНА

Треба све ово преспавати
прејакo је то за тебе
само у кревет утонути
овако
у оделу
и покрити се нечим
за чиме чезнеш
заборавом на пример
и тонути у сан без освртања
у лаганом вртлогу
све док се над тобом
мрешкање потпуно не смири
док се површина не изглача
до огледала
које ће запарати тек
врхови крила
неког вилиног коњица
или тиског цвета
за кога је крај љубави
заиста и крај

прејако је све ово за тебе
као и стих
нек боли док боли
који ти лута по лагумима лобање
како би рекао твој омиљени песник
неиздржив је и личи ти
на мазохистичку иницијацију
из неког култа
којег ниси достојан

треба склопити очи
и поново открити спокој
у положају фетуса
што подсећа на жуђени додир
са нечим присним
нек ти биће поново осети
загрљај
макар са самим собом
нек лево колено поново
осети срце
које је у све чуднијем
и нечујнијем
пулсирању
као да би да пређе
у утрнуће
у равну линију
на зеленкастом монитору

треба све ово преспавати
и ако сан неће сам
онда капке
треба

палцем и кажипрстом

ПОЈМОВНИК

СТИД

То је оно што осећам док пролазим поред човека на омањем тргу који стоји и гледа нетремице, гледа тик поред мене, носи велике наочаре као Лео Мартин, иза којих се назиру непомичне, следе очи. Али, он не проси, иако ми је то прва помисао. Он истрајно говори, он горљиво објављује поезију. Из њега извиру стихови, тако снажни, тако свежи, да желим да станем наспрам њега и слушам га још дуго. Но, уместо тога, пролазим поред њега и ја, као и остали, додуше успоравам корак, хтео бих да што дуже уживам у новим и необичним спеговима речи што излазе из њега. И убеђен сам да то нису његови стихови, немогуће је да је ово његова поезија, прејака је и пророчки предубока да буде чедо овог чудака у мантилу. Али, чија је онда? Стид ме је што не знам чији су то стихови, а он их зна напамет и страсно их је присвојио, и изриче их са таквом јасноћом и лакоћом као да су од рођења део његовог бића. Нема везе што је то био тек сан, ја сам се и на јави осећао посрамљено. И жао ми је што од те навале стида ниједан стих, ниједну синтагму нисам успео да упамтим. А каква би то само поезија била да сам је извео на овај свет!

ОСМЕХ

као одраз нежне душице мале деветогодишње девојчице коју уочавам из паркираног аутомобила, тренутак пре него се изгубим у саобраћајној гужви. Док сама шета плочником и прича са својим замишљеним јунаком, и ручицама му нешто благо објашњава, девојчица се осмехује јер је он разуме и прихвата за најбољу другарицу. Сада га у поверењу упућује у неку своју нарочиту тајну, он је, дакако, пажљиво слуша, па се полако удаљавају, и по немирним покретима њене главе видим да је разговор и даље у току, и да игра не престаје. А онда осећам да сам и сам увучен у ову игру јер се и ја смешим, и ја сам њен невидљиви другар који је разуме и подржава. А можда се њена игра, управо сада и управо овде, шири даље...

ОБЛУТАК

Та мува зунзара, која у мом детињству слеће на шумску стазицу недалеко од клупице на којој седим, та мува постала је део једног дечачког успеха који и даље уме да ме изненади кад га се присетим. Али њега не би било без најлепше праћке коју сам поседовао у детињству. Њене тање жичице су се попут шарених змијица увијале око оне основне, дебље и јаче жице, а ја сам нарочито волео оне 3-4 гумице из ластиша којима је ова моја играчка добијала некако на раскоши и каћиперству, али и уливала страхопоштовање. Тек, том праћком успео сам да са неколико метара погодим ону муву и преполовим је на два неједнака зелена облутка. За мене је то био истински подвиг којим сам се дуго дичио, а онда га полако и заборавио, заједно са праћком на омиљеном игралишту, и окренуо се у потпуности лопти, свом новом црно-белом гуменом облутку.

СОВА

Као кад у стишано летње предвечерје, док на станици сам стојим и чекам аутобус да ме негде већ одвезе, осетим да морам погледати горе. И „дигнем тад очи небесима“, кад тачно нада мном, на око три метра, угледам сову у лету, која као да се зауставила, и озбиљним ме погледом, пуним неког оправданог прекора, гледа право у очи. Гледали смо се и чудили. Она читав трен, а ја сам у чуду и дан-данас: по ком сам то несхватљивом импулсу баш у том моменту морао да погледам горе? Ко је то, или шта је то утаничило наш сусрет? Шта значи та слика у којој сова попут неког тајанственог ореола лебди над мојом главом? Какву то вертикалу она исцртава више мене? Или ту ипак нема никакве мистерије, и само сам јој на моменат заличио на примамљив плен.

СТАН

На пример, онај који сам једном разгледао. Налазим улаз који тражим. Пењем се лифтом до стана који бих да погледам. Мислим да хоћу да га купим. На вратима ме дочекује власник и води у обилазак. Памтим да је у једној просторији помало мрачно, као да у њој нема прозора. Па ипак, стан ми се чини лепим и великим, и власник га повољно нуди. Одједном, док смо у оној соби без прозора, тик испод плафона, и у даљем ћошку, угледам духа. Његов лик није ми непознат. То је исти онај дух који се агенту Куперу из „Твин Пикса“ јавља у сновима. Има људско обличје, огроман је и ћелав, и знам да је добронамеран, али свеједно, јежим се и бојим. Осим мене нико га не види. Маше ми руком са плафона, некако успорено, то ми и јесте најјезивије, видим да изговара енглеско „по“, али потпуно нечујно, и израз лица му казује као да је он више престрављен него ја. Схватам његову поруку и одмах бежим из стана, а потом узнемирено излазим и из сна. А онда, неколико година након сна, наново ме прожима иста језа, јер је стан мога друга који ме је позвао на усељење готово идентичан оном из мог кошмара.

МЕД

Узнем багремов, ливадски, било који, само не липов, од њега ми буде зло. Прво се мало поиграјем, дрвеном кашичицом га намотам и подигнем изнад тегле, а затим пуштам да се густо слива назад у њу, правећи по површини ваљда само мени видљиве шаре, које истог часа када додирну масу и настају, и нестају. Волим тај додир, и још увек се чудим и уживам кад мед са висине мекано и нечујно утоне у чај. Недавно, тако, отворим теглу меда добијену на поклон из Грчке, кад у њој наиђем на лепо ухрањеног и очуваног комарца. Будући медно балзамован, сваки делић на њему био је на свом месту. Био је крупан, и очито да је живео угодно и у обиљу. Посебну пажњу привукао ми је његов нешто тамнији и сав набрекао стомачић. Као да га је тежина исисане крви приморала да неопрезно и што брже слети на било шта, макар то био и слатки пчелињи труд. Медна смрт, помислим док непца испитују има ли у овом чају од нане укуса јужњачке крви.

ШЕТЊА

Видим атрактивну девојку, веома zgodну, пази на сваки детаљ на себи. Модерно је одевена, самоуверено хода, прича преко мобилног телефона, не обазире се пуно на пролазнике. Сада идем тик уз њу, крајичком ока видим јој и лице, лепа је, прича гласније него што очекујем, и јасно чујем како изговара: „Даћу јој и сто евра, само да ми каже види ли га у мојој будућности.“ Онда скреће ка станици, ја продужавам право, и чини ми се да помало лелујам, ошамућен и у неверици. Можда из овога може настати добра прича. Можда сам се ја заправо већ обрео у нечијој причи. Али, не привлачи мене сада ни прича, ни она невидљива госпођа са кристалном куглом. Жалим само за једним. Што нисам био довољно прибран да се тада усликам. Какав би то селфи био!

ЛУБЕНИЦА

Воће или поврће од осам или девет килограма, чија куповина ми се увек чинила као најнеизвеснија пијачна авантура. Е, ту бих ја охлађену посланицу у овај врели дан. И док замишљам како се сладим њеним мирисним соком, зову ме из ауто-сервиса: „Распала вам се гумица на баланс-штангли и цури вам уље на семерингу бирача брзина. То би све заједно требало да кошта око петнаест хиљада.” Петнаест хиљада!? А дан ми је почео готово безбрижно и ведро. Шта ћу сад? Како ћу сад? Осећам се као да ми неко завлачи руку у џеп.

И онда заиста, као у песми, „спас ми доносе Цигани”. Сакупљач секундарних сировина ми се приближава, вози бицикл с приколицом, изгледа као какав мобилни картон сити, на њему намонтиран неки CD уређај или касетофон, шта ли је већ, музика трешти, на глави му сламнати шешир као код туристе, има упадљиво изборано лице, широк осмех без златног зуба, и пева ли пева, види се да ужива, дирнула га песма: „Хоћу кућу да ми купиш, да ме бациш, да ме љубиш, са мном ништа неће да те болиии... (тралалала).” Пролази поред мене, ја бленем за њим, за том котрљајућом срећом,

окрећем се око себе као дете на вашару, пратим то чудо погледом како одлази низ булевар док му улични продавац лубеница с рукама у ваздуху раздрагано честита на избору музике, и схватам да се ништа није променило, да су гумице и штангле неважне, да је дан и даље леп и ведар, и да обећава као слатко срце под очврслом кором.

ШИШАЊЕ

Та нервоза која се јавља пред сваку посету фризерском салону – откуд то у мени? Као да ме чека столица с каишевима и електричним напоном. Зато ваљда и идем тек кад морам, тек кад ствари тамо горе постану неиздрживе и блесаве. А онда кад најзад седнем, и осетим знатижељне руке фризерке, уместо трзања и грчења тела незауостављиво падам у дремеж раван нирвани. И шишање постаје неочекивана нежност, постаје додир који прија и омамљује. Правим се да ми длаци сметају па жмурим, а заправо сам на самој међи сна у који не улазим из чисте пристојности. Капци су немогуће тешки, кљуцање главе углавном успевам да исконтролишем. Траје то тако петнаестак минута или колико већ, не смета ми ни музика ни разговор око мене, потпуно сам равнодушан у ком правцу се одвија мој стилски преображај, не осећам маказе, чешаљ, машиницу, већ само њен додир и руке, у духу Рундекових стихова: то што шиша то су руке. Кад се све заврши, потребан је извештај напор да изгледам прибрано. Гледам се у огледалу и хвалим фризуру, а можда више обраћам пажњу на то да ли сам крмељив и блажено одсутан. Није прошло ни пола сата, а ја сам на улици већ расположен, и као да се не враћам са шишања већ с неког,

далеко било, коначно легализованог мажења. У салон сам ушао са чудном фризуром на себи, а изашао са пријатном метаморфозом у себи.

И заиста, та нервоза која се јавља пред сваку посету фризерском салону – откуд то у мени?

МЕТАМОРФОЗИС, ГРЧКА

Поклопи те тако талас, моћно, изненада, зачепи ти ухо, два, али и ефектно прочисти синусе. Можда то и јесте дефиниција метаморфозиса: кроз потонуће поново продисати. А ноћу, кожа са укусом киселог млека страсно тиња, немирно памти сунчеву нежност.

Виолеџа Миџровић

„ОСЛОБОДИТИ ЈЕЗИК КАО ЗАВИТЛАНИ КАМЕН“ – ПОЕТСКА ПРЕГНУЋА ЋОРЋА ДЕСПИЋА

Знаменита кохезија између песничког стварања и патње, разнородних горких искустава, ожиљака који појединца трајно обележавају, али и на особен начин оплемењују његову личност чинећи тачном Кишову мисао „ожиљком једним обогаћен“, потврђује се насловом поетске књиге *Песме и груџи ожиљци* Ћорђа Деспића. Да мотиву ожиљка припада повлашћено место у констелацији ове песничке књиге видљиво је не само на основу насловне одреднице, већ и захваљујући песми „Ожиљак“ која овом појму пружа нове значењске нијансе. Лирски субјект песме догађај из прошлости – пад са зидића на летовању – доводи у везу са фигурама својственим митском обрасцу, са Елпенором, Одисејевим пратиоцем, који такође пада, са зицина Киркине палате. Овакав семантички паралелизам оснажен је још једном поетском аналогijом: ожиљак у облику брода у понирању који је остао као успомена лирском субјекту на летовање подсећа га на чувени Одисејев ожиљак. Разлика је ипак

присутна јер, за разлику од Одисеја, песничко ја сматра да неће бити никога да га по том оживљу преозна. На овој равни тумачења дискретно се помаља аутореференцијална црта певања, бојазан да ће лирски глас остати безимен и непотребан; упркос томе, поетски јунак бира да животно и/или стваралачко лутање настави усмеравајући своју путању ка *īесми*. Управо овакво разумевање мотива оживља, које имплицира неповерење, скепсу према сопственом стварању и истовремено одолевање тим корозивним дејствима програмско је обељеје Деспићеве поезије.

Поетска творевина „Читаоцу“, којом се отвара збирка и песнички циклус „Елегије“, поседује улогу манифеста: она не само да у духу аутореференцијалности остаје замишљена над природом, генезом и улогом поезије у савременом свету, него и, уколико се посматра уже, у оквиру граница саме збирке, фигурира као смисаона пролегомена, антиципација семантичких слојева и поненти потоњих песама из овог циклуса. Исказујући свест о поезији као „цивилизацијској периферији“, „егзотичном Петку“ који мами љубопитљиве, зачуђене погледе одабране неколицине поклоника поетског стварања, лирски субјект поезију смешта управо у просторе непроходности, дивљине значења, импрегниране, с једне стране, полетом, слободом, очекивањем епифаније, односно, лудилом, са друге стране, захтевним пробијањима кроз песму, то „бодљикаво претеће чудо“, која се најзад окончавају открићем да грандиозност и непоновљивост као последице појаве песничког дела изостају. Оваква амбивалентност поетског чина, та неподношљива лакоћа/тежина поезије, опевана је и у творевини „Песма

и камен“: лирско ја, тежећи да ослободи језик „као завитлани камен / који циља / птицу што управо / полеће“, осећа све опасности и тешкоће које *ишица*, хипостаза неухватљивости, хировитости поезије, поставља пред камен, као ентитет који припада домену ствараочевих прегнућа. Силовити агон између песме (птице) и песника, односно, њему припадајућег камена, доведен је до пароксизма у рефлексiji да песму ваља ослободити оштро, рискантно, бесно, по цену *лудила* – та мисао да поезија борави у просторима ирационалности, немогућег и необјашњивог, да се испољава на још невероватније и мистичније начине, прожете махнитошћу, неретко лудилом и болом, наткриљује већину творевина Деспићеве поетске књиге. Ироничан, сумњом прожет однос спрам сопствене поетске делатности и песничке славе успостављен је и у песми „Ловорике“ у којој знаменити ловоров венац као симбол најзначајнијих књижевних достигнућа прераста у „гротескне ловорике“ начињене по мери празнине самог песника и усклађене са очекиваном ефемерношћу његових стихова. Упркос снажном аутоироничном песничком говору о потенцијалном неуспеху сопствене песме – „жеље у гашењу“, тим „рефлексима одбаченог уда“, рестловима жуђене целине, лирски субјект песме „Буба“ апострофира неопходност истрајавања, тежње да се пажљивим уважавањем збивања у спољашњем свету, у унутрашњем животу лирског субјекта, као и на вишој, метафизичкој равни, превазиђе повишена, стварна и метафоричка, температура иманентна стању стваралачког процеса и досегне „чудесан сан Икара“, сјај поетског лета.

Интертекстуалност, појам тако близак Деспићевој научној и књижевнотеоријској мисли, опеван је у песми „Елегија“ која експлицитно, у виду мота, евоцира сегмент из Рилкеове „Прве девинске элегије“: стихови Рилкеа о потреби ослушкивања нечега што струји „од оних младих мртваца к теби“ реконтекстуализују се прерастајући у Деспићевој песми у опис суштине интертекстуалности као литерарног поступка и његовог деловања на биће лирског субјекта.

Песнички циклус „Ожиљци“, за разлику од претходног поетског циклуса који је у целости аутореференцијалног карактера, прожет је интимним, рафинираним, меланхоличним тоном, поетизованим сећањима на одломке детињства у којима се укрштају временске равни – садашњи тренутак чији мириси или појаве евоцирају минуло време – као и стиховима обликованим у виду подстицајних ониричких загонетки. Нарочито значајно место у овом циклусу, са становишта поетске сугестивности, смисаоне бременитости и осећајне силине, припада песмама „Линија љубави“, „Сећање“ и „Тасос“. Прва наведена творевина своје полазиште налази у мотиву сна лирског субјекта – он, некадашњи дечак, види свог оца како пада крај кола пружајући му руку коју није успео да додирне последњи пут. Дечја перспектива смрти схваћене тек као сан и антитеза пролећу које их је тада окруживало прекида се разбуђивањем свести лирског субјекта, увиђањем да је сан био заправо само сневана пређашња реалност: „али тебе нема / већ је трећа година / оче мој.“ Заокруженост и сврховитост живота и смрти постигнута је не само у стиховима који певају о истом дану рођења и упокојења оца лирског субјекта, него и

кроз мисао да се њихов додир ипак остварује, кроз стваралачки чин, у домену вечности. Успомена на први детињи сусрет са гробљем и смрћу обликована је у песми „Сећање“; тај фрагмент детињства, прожет тамном, сетном нежношћу, израња у уму лирског јунаку у трену када он, много старији, поново осећа „присност иловаче“, ону антејску повезаност са земљом, али и цикличности инхерентну јејтсовску *чежњу за јробом*. Песма „Тасос“, изразито рефлексивна, метафизичка, натопљена мирном мудрошћу израженом рафинираним, одмереним изразом, заснована је на контрасту између белог лептира који слеће на груди лирског субјекта симболизујући лепоту, море, светлост, растерећеност и умрлице која разара идилу Медитерана, сугеришући да је живот ништа више од морског шума. Трећа, финална строфа разрешава напетост супротности – стих који указује да лирски субјект не верује у смрт на Тасосу не само да песничку творевину смешта у више сфере смисла, него и, писан курзивом, успоставља песнички дијалог са творевином Алена Бешића „Кад улице Александрије“ у чијем епиграфу стоји: „за Ђорђа Деспића, који не вјерује у смрт на Тасосу“.

Љубавне песме обликоване као *mélange* љубавног осећања, страсти, патње, лудила и драматичне деструктивности чине највећи део песничког циклуса „Дрхтавица“; опсесивна жудња за вољеном, премда обећава само „опојне трауме“ и „нерве расплете“, не подлеже жељи да се превлада – поетски јунак се, заправо, до те мере предаје оваквим емоционалим вртлозима да се заправо граница између певања о жени и певања о самом певању у потпуности замагљује што је на снази у творевини „Госпођици“. Љубавно осећање подједнако

се сплиће са елементима митског света, па тако лирски субјект песме „Присвајање“, безуспешно покушавајући да освоји вољено биће расположивим људским средствима – осмехом, погледом – најзад своје поверење поклања боговима евоцирајући мотиве нарциса и нара из митске приче о Персефони и Хаду као могуће фибуле, залогe спајања њега и његове драге.

Песничким циклусима у овој збирци придружују се разноврсни, литерарно транспоновани фрагменти стварности, својеврсне микроприче сабране у делу „Појмовник“, у којем наслов ових творевина фигурира као књижевно полазиште, кључни мотив и неретко уводна реч којом само приповедање почиње. Писане духовито, са смислом за упечатљив детаљ, версатилан обрт и еклатантну поенту, ове микроприче заснивају се на ониричким постаментима, архајским/архетипским фигурама и симболима (слепи песник, сова, Самсон), сећањима из детињства („Облутак“), зачудним аналогијама сна и јаве („Стан“), бујној сликовности („Мед“) и лапидарној контемплативности („Метаморфозис, Грчка“).

Ослањајући се на снагу језика, комуникативног, питког, хуморног, имагинативно подстицајног и у херменевтичком погледу прегнантног, чије семантичке потенцијале смера и постиже да ослободи, Деспих ствара књигу чврсте и компактне композиције, импрегнирану метатекстуалношћу, интертекстуалношћу, литерарним обликовањем и преосмишљавањем личних сећања, особинама митског времена, ониричким елементима, као и концептом љубавне песме који уједињује жељу за сједињењем са вољеним бићем са категоријама из домена ирационалног (опсесијом, лудилом, деструкцијом, хиперестезијом,

нервним растројством). Услед свега наведеног, и свега што тек треба да се даљим помним, посвећеним читањима открије и сагледа, књига *Песме и друџи ожиљци* фигурира као литерарна појава од нарочитог значаја у оквирима савремене књижевне делатности.

САДРЖАЈ

Елегије

Читаоцу	7
Песма и камен	9
Буба	11
Ловорике	14
Елегија	16
Сунчаница	18
Облутак	21

Ожиљци

Линија љубави	27
Сећање	29
Сањао си	31
Тасос	33
Шетња	35
Шапат	37
Коприва	39
Ожиљак	41

Дрхтавица

Жива рана	47
Крик	49
Присвајање	51
Госпођици	54

Тремор	56
Као	57
Љубавна	59

Појмовник

Стид	65
Осмех	66
Облутак	67
Сова	68
Стан	69
Мед	70
Шетња	71
Љубеница	72
Шишање	74
Метаморфозис, Грчка	76

„Ослободити језик као завитлани камен“ – поетска
 прегнућа Ђорђа Деспића (Виолета Митровић) 77

Ђорђе Деспић
ПЕСМЕ И ДРУГИ ОЖИЉЦИ

издавач

Културни центар Новог Сада
Католичка порта 5, Нови Сад
тел: 021 528 972
факс: 021 525 168
e-mail: info@kcns.org.rs
www.kcns.org.rs

за издавача

Бојан Панаотовић

лекџура

Сања Вулетић

џриџрема

Владимир Ватић, „Графит“, Петроварадин

шџамџа

 САЈНОС
ШТАМПАРИЈА, Нови Сад

џираж

300 примерака

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-14

821.163.41-32

821.163.41.09 Despić Đ.

ДЕСПИЋ, Ђорђе

Песме и други ожиљци / Ђорђе Деспић. – Нови Сад : Културни центар Новог Сада, 2018 (Нови Сад : Сајнос). – 86 стр. ; 19 см. – (Едиција Цепни анаграм)

Тираж 300. – Стр. 77-83: „Ослободити језик као завитлани камен“ – поетска прегнућа Ђорђа Деспића / Виолета Митровић.

ISBN 978-86-7931-684-4

а) Деспић, Ђорђе (1968-)
COBISS.SR-ID 325618439